Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Asiantuntijalausunto

29.5.2024

VN/1/2024
VN/1/2024-TEM-66

Eduskunta
Maa- ja metsätalousvaliokunta

Viite: Maa- ja metsätalousvaliokunta 31.5.2024

Maa- ja metsätalousvaliokunta 31.5.2024; Valtioneuvoston selvitys EU:n kriisivarautumisen ja resilienssin vahvistamisesta; Suomen näkemyksiä varautumisunionistrategian valmisteluun (E 32/2024 vp)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriön asiantuntijalausuntoa asiasta: Valtioneuvoston selvitys (E 32/2024 vp), EU:n kriisivarautumisen ja resilienssin vahvistaminen; Suomen näkemyksiä varautumisunionistrategian valmisteluun. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa asiasta seuraavaa:

Neuvosto laatii kevään 2024 aikana päätelmät horisontaalisesta kriisivarautumisesta. Päätelmät ohjaavat maaliskuun Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti komission työtä tulevan varautumisstrategian valmistelussa. Päätelmät ovat mahdollisuus konkretisoida Suomen aloitetta varautumisunionista ja käydä jäsenmaiden kesken alustavaa keskustelua tulevan varautumisstrategian sisällöstä.

Hallitusohjelman mukaan Suomi tukee toimia EU:n kriisivarautumisen vahvistamiseksi. Euroopan unionin varautumista ja kriisitoiminnan kokonaisvaltaista, koordinoitua ja kaikki uhat kattavaa lähestymistapaa, mukaan lukien EU:n varautumisstrategia, on kehitettävä. Suomalainen kokonaisturvallisuuden yhteistoimintaan perustuva toimintamalli tarjoaa hyödynnettäviä periaatteita EU:n varautumisen ja kriisitoiminnan vahvistamiselle. Strategian sisältö ja eurooppalainen toimintamalli on syytä luoda vahvassa jäsenmaiden välisessä yhteistyössä. Työ- ja elinkeinoministeriö painottaa, että kukin jäsenvaltio on vastuussa omasta varautumisestaan ja huoltovarmuudestaan. Tämän vuoksi on keskeistä, että EU-tason toimilla täydennetään ja vahvistetaan kansallisia rakenteita tarpeelliseksi katsotulla tavalla, kuitenkaan toimivia kansallisia rakenteita heikentämättä.

Varautumisessa ei ole kyse vain esimerkiksi kriisinhallinnasta ja siviilivalmiudesta, vaan laajemmasta turvallisuuskokonaisuudesta, kuten esimerkiksi sisämarkkinoiden kriisinsietokyvystä, huoltovarmuudesta ja toimitusketjuista, hybridi- ja kyberuhista, kriittisten infrastruktuurien uhista, kriittisestä osaamisesta ja disinformaation tunnistamisesta. Suomessa huoltovarmuus on osa kokonaisturvallisuutta. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että kansallisen huoltovarmuuden lähtökohtina ovat toimivat kansainväliset ja kansalliset markkinat, monipuolinen teollinen ja muu tuotannollinen pohja, vakaa julkinen talous ja kilpailukykyinen kansantalous. Euroopan unionin harmonisoidulla lainsäädännöllä ja sisämarkkinoilla on suuri merkitys suomalaisen huoltovarmuuden toteutumiselle. Sisämarkkinat ja logististen ketjujen toimivuus mukaan lukien merikuljetukset ovat edellytys monien huoltovarmuuden kannalta tärkeiden hyödykkeiden saatavuudelle ja ulkomaankaupan turvaamiselle. Työ- ja elinkeinoministeriön korostaa, että EU-maiden yhteistyön merkitys kasvaa jatkossa huoltovarmuustyössä ja osin huoltovarmuustoimintaa tehdään EU-sääntelyn ehdoilla, esimerkkinä CER-direktiivi.

Postiosoite **Postadress** **Postal Address** Työ- ja elinkeinoministeriö	**Käyntiosoite** **Besöksadress** **Office**	**Puhelin** **Telefon** **Telephone**	**Faksi** **Fax** **Fax**	**s-posti, internet** **e-post, internet** **e-mail, internet**
PL 32 00023 Valtioneuvosto	Aleksanterinkatu 4 Helsinki	0295 16001 +358 295 16001	09 1606 2160 +358 9 1606 2160	kirjaamo.tem@gov.fi www.tem.fi

Yksityisen sektorin toimijat on tarpeen ottaa mukaan EU-tason varautumisen vahvistamiseen. Työ- ja elinkeinoministeriö painottaa, että suomalaisen huoltovarmuusjärjestelmän erityisenä vahvuutena on toimiva julkisen ja yksityisen sektorin sopimusperusteinen yhteistyö. Huoltovarmuusorganisaation sektorit ja poolit muodostavat Suomessa yhteistyörakenteen, jossa katetaan laajasti huoltovarmuuden kannalta olennaiset arvo- ja toimitusketjut sekä niissä vaikuttavat keskeiset toimijat. Yksityisen sektorin toimijat omistavat ja operoivat pääosin huoltovarmuuden kannalta kriittisiä infrastruktuureja, palveluita ja tuotantoa. Tilanne on sama muualla Euroopassa. Komission tulisikin selvittää varautumisen ja huoltovarmuuden kannalta kriittisten yksityisen sektorin toimijoiden EU-tason verkostoja varautumisyhteistyön kehittämiseksi.

Varautumisunionistrategian pitäisi parantaa unionin ja jäsenvaltioiden valmiuksia ja niiden välistä varautumisyhteistyötä huomioiden mahdollisimman laajasti myös elinkeinoelämän, kolmannen sektorin ja kansalaisten rooli varautumisessa. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että Suomessa huoltovarmuustoiminnan kulmakivenä oleva julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyö on osoittanut toimivuutensa viime vuosien kriisien aikana. Laaja yli sektorien menevä sitoutuminen huoltovarmuustyöhön vahvistaa järjestelmän toimintaa ja toimivuutta.

Kaikilla neuvostokokoonpanoilla on liittymäpintaa kokonaisturvallisuuteen ja varautumistyötä tulisi tehdä johdonmukaisesti kaikissa neuvostokokoonpanoissa. Jo nyt varautumiseen liittyvä aloitteita ja ehdotuksia käsitellään neuvoston eri kokoonpanoissa. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että Suomessa huoltovarmuustoiminnasta vastaavat ministeriöt oman hallinnonalansa osalta. Varautumistyötä tehdään siis kaikilla hallinnonaloilla ja sektoreilla. EU-tasolla toimien yhteensovittaminen on keskeistä. Komission ja neuvoston välisen koordinaation parantaminen on keskeinen tavoite, kuten myös niiden keskinäisen työnjaon selkeyttäminen. Työ- ja elinkeinoministeriö pitää tärkeänä, että päällekkäistä työtä ja rakenteita on vältettävä sekä kehittämistyössä hyödynnettävä olemassa olevia rakenteita ja mekanismeja. Lisäksi on huomioitava EU-maiden välinen yhteistyö ja koordinaatio kriisien hoitamisessa.

EU:n ja Naton resilienssitoimet on nähtävä toisiaan tukevina ja täydentävinä. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että siviiliyhteiskunnan varautuminen on huomioitava sotilaallisen varautumisen mahdollistajana. Siviiliyhteiskunnan kyky toimia sotilaallisen konfliktin oloissa ratkaisee nykyisessä turvallisuusympäristössä myös kokonaismaanpuolustuksen tason. Siksi EU-Nato -yhteistyötä siviili- ja sotilasasioissa on syytä edelleen kehittää.

EU-tasolla olisi muodostettava jaettu käsitys keskeisistä uhkista mukaan lukien turvallisuusuhat. Komission tuottama uhka-analyysi tai arvio tukisi varautumisen kehittämistä ja täydentäisi jäsenvaltioiden kansallista työtä. Yhteinen uhka-arvio voisi toimia riskiarvioiden pohjana. Eri EU-sektoreilla käytössä olevia riskien arviointiin ja tunnistamiseen käytettäviä työkaluja ja menetelmiä tulisi myös koota yhteen. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa tässä yhteydessä, että riskiarviointeja tehdään eri konteksteissa ja erilaisiin käyttötapauksiin liittyen, joten kaikki tieto ei välttämättä ole hyödynnettävissä kaikissa tilanteissa.

Komission tekemää ennakointi- sekä tilannekuvatyötä on tarpeen vahvistaa. Lisäksi on syytä parantaa yhteyksiä kansallisen tason tilannekuvatyön kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että Suomessa esimerkiksi Huoltovarmuuskeskus tuottaa säännöllisesti huoltovarmuuden yleistilannekuvaa, jota kootaan muun muassa huoltovarmuusorganisaatiolta saatavan tiedon pohjalta. Ministeriö pitää keskeisenä huoltovarmuustyössä ajantasaista tilannekuvaa, niiden tulkintaa ja etenkin niistä seuraavien kehityskulkujen ymmärtämistä.

Säännöllisen harjoittelun merkitys on olennainen. Harjoitustoimintaa, mukaan lukien neuvoston ja instituutioiden johdon tasolla, on vahvistettava. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että Suomessa varautumisen ja varautumissuunnitelmien toimivuutta testataan ja arvioidaan säännöllisesti harjoituksissa, joihin osallistuvat niin julkisen, yksityisen kuin kolmannen sektorin edustajia. Lisäksi varautumisessa hyödynnetään häiriötilanteista saatuja kokemuksia. Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että harjoittelun merkitys yhdessä koulutuksen kanssa on korostunut viime aikoina.

Neuvotteleva virkamies Henri Backman